

Haiku-heid experimentatie in moderne Japanse haiku

Ivo Smits

penseelvanwind.nl

Haikudag

Haiku Kring Nederland

11 oktober 2025

sinds vandaag is zij
mijn vrouw: met haar verblijf ik
deze lenteavond

laat in de lantenacht
maagd is ze nu nog, mijn vrouw
met wie ik hier ben

kyō yori no / me to kite hatsuru / yoi no haru

yowa no haru / nao otome naru / me to orinu

naast ons bed
in deze lente een lamp
die mijn vrouw uitdoet

is een vrouw
dan een dergelijk wezen?
lenteduisternis

makurabe no / haru no tomoshi wa / me ga keshinu

omina to wa / kakaru mono ka mo / haru no yami

de geur van rozen
na de allereerste nacht
wordt het steeds lichter

op haar voorhoofd
wordt de lentedageraad
al heel vroeg zichtbaar

bara niou / hajimete no yo no / shiramitsutsu

me no nuka ni / haru no akebono / hayakariki

deze prachtige
ochtend vindt zij gedeelde toast
toch nog wat gênant

uraraka na / asa no tōsuto / hazukashiku

net uit het bad
voelt haar fris gezicht intiem
een lentemiddag

yu-agari no / sugao shitashiku / haru no hiru

langer wordt de dag
we raken elkaars handen aan
die aangeraakt blijven

nagaki hi ya / aifureshi te wa / fureshi mama

aan die verloren
dingen moet ik nu denken
heiige lentedag

ushinaishi / mono o omoeri / hanagumori

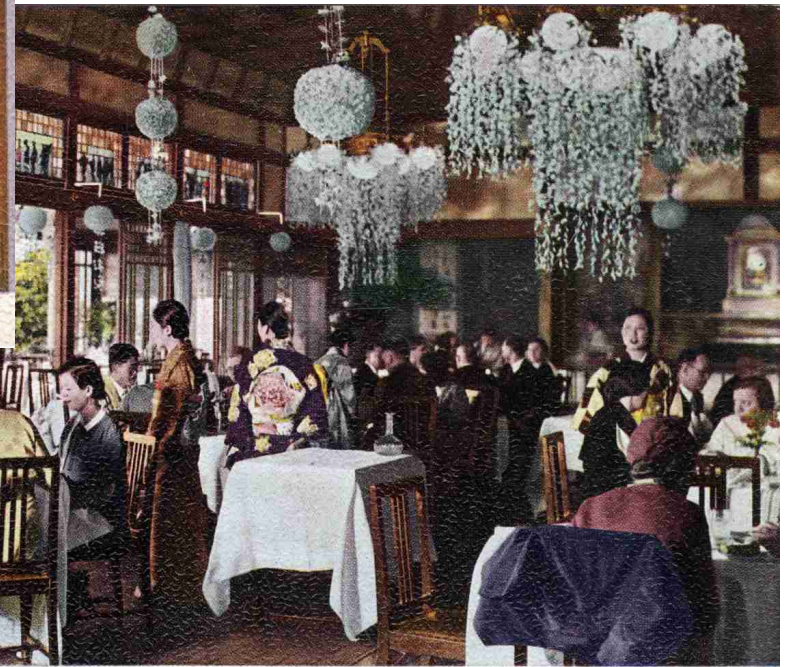
‘Het Miyako Hotel’
(*Miyako hoteru*), 1934
door HINO Sōjō

A SUITE OF THE MIYAKO HOTEL

HINO Sōjō

THE MAIN DINING ROOM

‘de *Miyako Hotel*-controverse’, 1935

‘Haiku is, meer nog dan tanka, een unieke, specifieke kunstvorm wat inhoud betreft. Zolang een gedicht “haiku” wordt genoemd, kan het, hoe radicaal het zich ook ontwikkelt, niet simpelweg een gedicht van zeventien lettergrepen zijn – het moet in essentie een poëtische weergave van de natuur blijven, doordrongen van subtiele reflectie.’

(NAKAMURA Kusatao [1901-1983], 1935)

‘Haiku is geen literatuur van oude mensen’

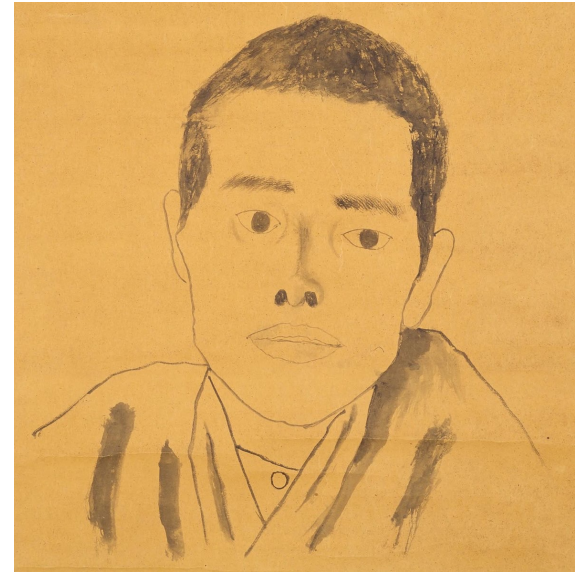
(MURŌ Saisei [1889-1962], 1935)

1936
1940

termen

- de term *(hai)ku* (俳)句
- de term **shi** 詩, “gedicht”

MASAOKA Shiki

Shiki, Kyoshi en 'haiku'

- 'uitvinding' van de 'haiku'
- **vorm:** 5-7-5 morae; klassieke grammatica
- **stijl:** 'objectieve registratie' (*shasei*)
- **thematiek:** harmonieuze relaties met de natuur (let. 'het bezingen van bloesems en vogels', *kachō fūei*)
- tijdschrift *Hototogisu*
 - ❖ van vernieuwend naar conservatief
- Shiki was een revolutionair vernieuwer
 - ❖ westerse ideeën over 'literatuur'

TAKAHAMA Kyoshi

hortensia's —

op een ingezakte muur

slaat de regen neer

ajisai ya / kabe ni kuzure o / shibuku ame

een spin doodslaan

en daarna die eenzaamheid

de kilte van de nacht

*kumo korosu / ato no sabishiki / yosamu
kana*

genoeg van boeken,

ik stap naar buiten het veld in

een veld vol lentenevel

*sho ni unde / no ni dereba no no / kasumi
kana*

ik kauw op een kaki

en daar klinkt een tempelklok

de Hōryū-tempel

kaki kueba / kane ga narunari / hōryūji

een kaki-kauwer

die van haiku hield, was-ie:

zeg ze dat dan maar

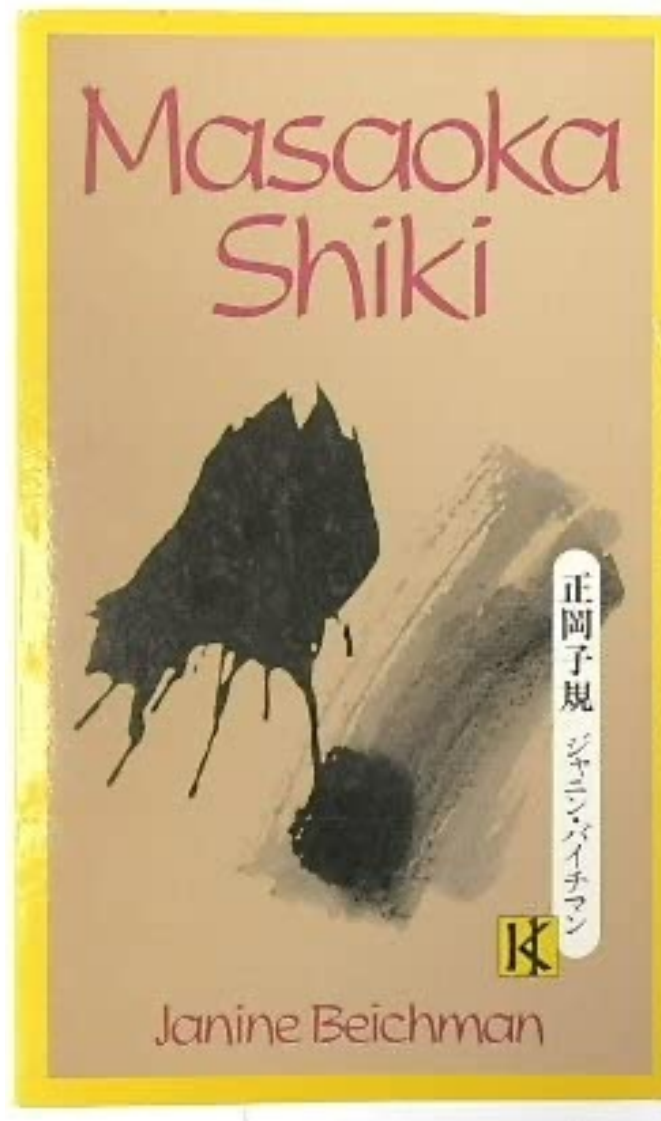
*kaki kui no / haiku konomishi to /
tsutaubeshi*

lentenacht —

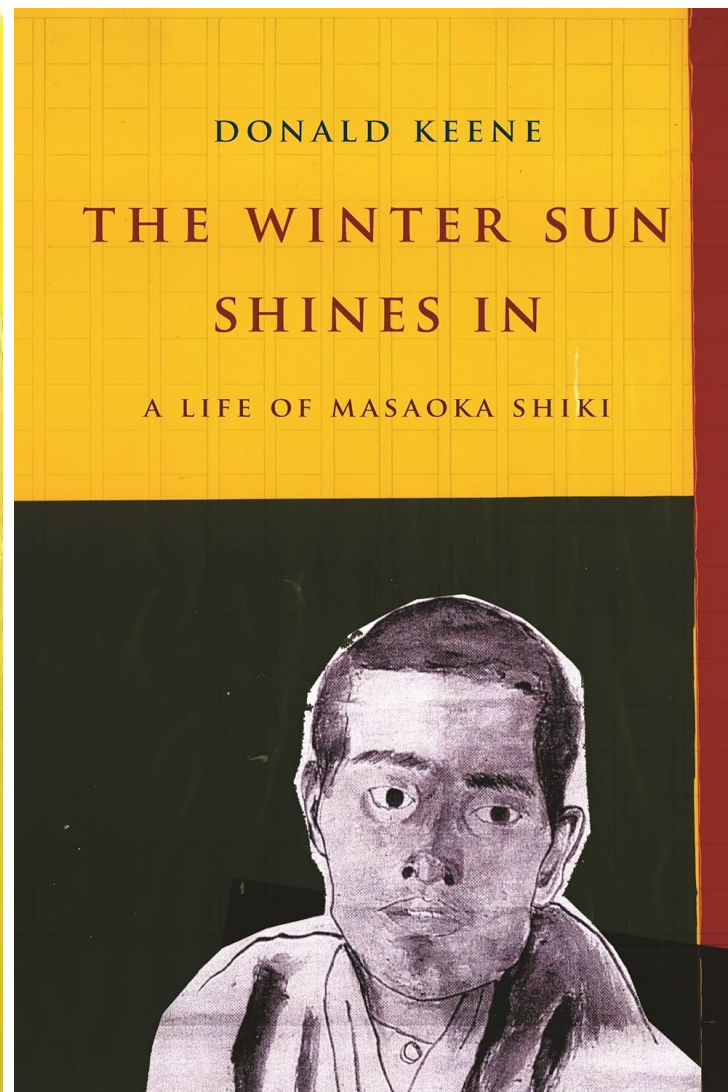
wat zou een man zonder vrouw

moeten lezen?

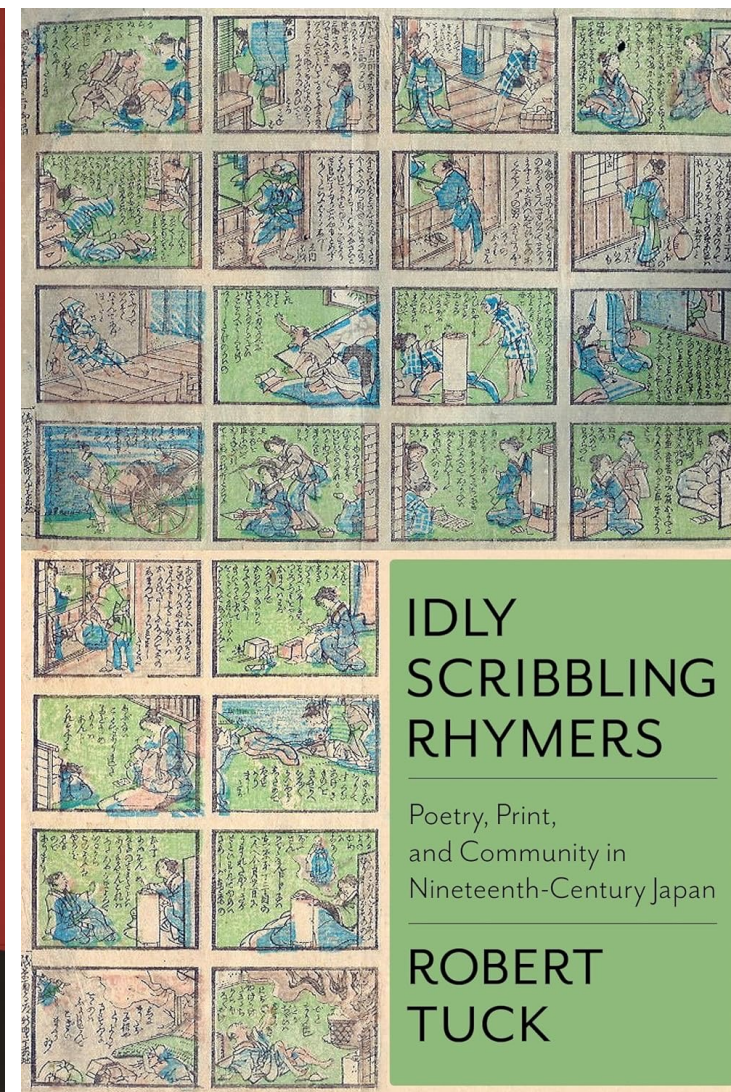
*haru no yo ya / tsuma naki otoko / nani o
yomu*

1982

2013

2018

‘haiku-heid’

experimenteren met haiku, begin 20e eeuw:

2. ‘nieuwe haiku’

1. ‘vrije vorm-haiku’

0. ‘gedichten in haiku-stijl’

- waarin zit hem de ‘haiku-heid’?

Willy Vande Walle, *Haiku. Van scherts tot experiment* (Amsterdam: Salomé – Amsterdam University Press, 2003).

NATSUME Sōseki
(1867-1916)

1904: 'gedichten
in haiku-stijl'
(*haitaishi*)

MASAOA Shiki
(1867-1902)

1897-heden: *Hototogisu* (**tijdschrift**)

TAKAHAMA Kyoshi
(1874-1959)
1898-: redactie
Hototogisu

KAWAHIGASHI Hekigotō
(1873-1937)

OGIWARA Seisensui
(1884-1976)

1911-1992: *Stratus-
wolken* (*Sōun*; **tijdschrift**)

'vrije vorm-haiku'
(*jiyūritsu haiku*)

YAMAGUCHI Seishi
(1901-1994)

±1931: 'Nieuwe haiku'-
beweging (*shinkō haiku*)

OZAKI Hōsai
(1885-1926)

TANEDA Santōka
(1882-1940)

1933-1983: *Univ. Kyoto haiku*
(*Kyōdai haiku*; **tijdschrift**)

HINO Sōjō
(1901-1956)

1935-: *Vlaggenschip*
(*Kikan*; **tijdschrift**)

NAKAMURA Kusatao
(1901-1983)

SAITŌ Sanki
(1900-1962)

FUJIKI Kiyoko
(actief 1931-1940)

Experiment 2

‘nieuwe (of: opkomende) haiku’ (*shinkō haiku*)

- ‘seizoensloze haiku’ (*muki haiku*): o.a. geen seizoenswoorden
- ‘haiku-cyclus’ (of ‘haiku-krans’, [*haiku*] *rensaku*)
- niet altijd 5-7-5-metrum als maatstaf (maar meestal wel)
- ruimte voor andere thematiek
- ruimte voor fictie

wat gaat

dat gaat en een grote

wereld blijft achter

iku mono wa / ikite ōki na / yo ga nokoru

de literatuur

is ver — een kakkerlak

kruipt wel heel dichtbij

*bungaku wa / tōshi aburamushi ni /
haiyorare*

vallend blad valt

die ene vergissing

blijf ik begaan

ochiba furi / hito ayamachi o / kurikaesu

hij is gesneuveld

de tweeëndertig tanden

leg ik op een rij

senshi-seri / sanjūni mai no / ha o soroe

de oorlog en

de vrouw: gescheiden kwesties

wil ik ze niet noemen

sensō to / onna wa betsu de / aritaku nashi

FUJIKI Kiyoko

mijn hersenen

raken onderkoeld kleine

vissen zie ik

shōnō o / hiyashi chiisaki / uo o miru

slapeloosheid

vissen zijn er in de verte

van een zee

fuminshō / uwo wa tōi / umi ni iru

het waterkussen

klotsend op een koude

zee die daar ligt

mizumakura / gabari to samui / umi ga aru

het machinegeweer

laat in het voorhoofd een rode

bloesem bloeien

kikanjū / miken ni akaki / hana ga saku

SAITŌ Sanki

‘de weduwe
hilde niet’ — hé, verslaggever,
ga je dat weer schrijven?

mibōjin / nakanu to kisha yo / mata kaku ka

SASAKI Tatsumi
(1880-1938)

NAKAMURA Sanzan
(1902-1967)

de geheim agent
laat nonchalant zijn ogen glijden
naar de boekenkast

tokkō no / sarigenaki me ga / shoka ni

de ventilator

laat zijn grote vleugels

tot rust komen

senpūki / ōki tsubasa o / yasumetari

in het zomergras

komen wielen van een locomotief

tot stilstand

natsukusa ni / kikansha ni sharin / kite tomaru

boven verdorde velden

spreidt het zijn vleugels wijd uit

laat de wielen neerhangen

kareshi no ni / kiyoku o hiroge / sharion o tare

YAMAGUCHI Seishi

Experiment 0

‘gedichten in haiku-stijl’ (*haitaishi*)

- loslaten van 5-7-5-metrum

‘Zijn dit geen gedichten in de haiku-stijl? Dat dat niet duidelijk is maakt het interessant. Wat dacht je ervan?’

これは俳体詩にはならぬか。わからぬ処が面白い。如何。

NATSUME Sōseki in een brief aan Takahama Kyoshi, juli 1904.

juist de maan die wenkbrauwen verlicht staat me tegen

mayu terasu tsuki koso ukere

de sake smaakt me toch bitter vanavond

sake no aji nigaki ka koyoi

een gedicht is het, maar moeilijk voor te dragen

shi naredomo tonaegatashi

hij tilt zijn kont op en stapt op de fiets

shiri o karagete jitensha ni noru

in je slaap zal je wel niet dichten

suichū nado te shi nakaran

NATSUME Sōseki

Experiment 1

‘vrije-vorm haiku’ (*jiyūritsu haiku*)

- ‘seizoensloze haiku’ (*muki haiku*): o.a. geen seizoenswoorden
- loslaten van 5-7-5-metrum

de *Stratuswolken*-groep

- het tijdschrift *Sōun*

OGIWARA Seisensui

paardenbloem paardenbloem, op het strand opent de lente haar
ogen

tanpopo tanpopo sunahama ni haru ga me o hiraku

de baby werd met een hoop haar geboren! dageraad

akanbō kami haete umarekoshi zo yoake

wandelend over de hemel schittert de maan in eenzaamheid

sora o ayumu rōrō to tsuki hitori

ik hef de vaarboom op — midden in de maan

sao sashite tsuki no tadanaka

steen, één vlinder denkt zich

ishi, chō ga ichiwa kangaete iru

OGIWARA Seisenui

ik baan me een weg baan me een weg en nog steeds groene bergen

wake-itte mo wake-itte mo aoi yama

met het geluid van water kwam ik naar het dorp afgedaald

mizuoto to issho ni sato e orite kita

wervelend proef ik het water

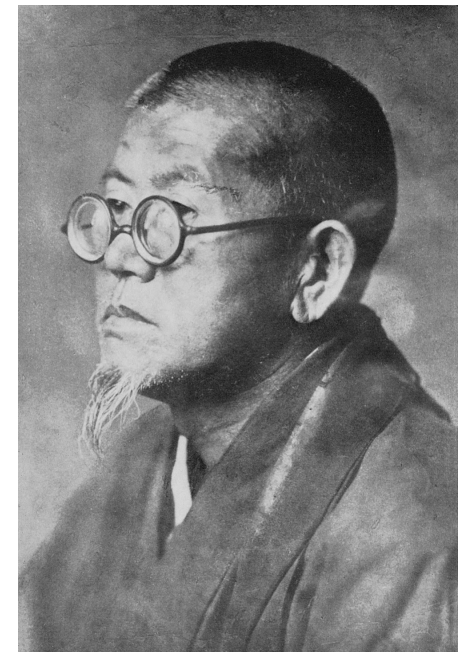
hyōhyō to shite mizu o ajiau

een vlinder van achter me naar voren fladderend

chōchō ura kara omote e hirahira

koude wolken razen voort

samui kumo ga isogu

TANEDA Santōka

ik ken de voetstappen van de mus die op de matten loopt

tatami o aruku suzume no ashioto o shitte iru

de vrouw in de krant aan de muur is altijd aan het huilen

kabe no shinbun no onna wa itsu mo naite iru

niets om het in te doen, ik accepteer het met beide
handen

iremono ga nai ryōte de ukeru

ook als ze door de gaatjes in de schuifdeur turen is er
niemand thuis

shōji no ana kara nozoite mite mo rusu de aru

achtervolgd en ingehaald door de wind

okkakete oitsuita kaze no naka

OZAKI Hōsai

het lachen nog maar net geleerd heeft ze aan de borst een glimlach
ook in het uur van haar dood

warau koto o oboe chibusa ni imiwa mo mi hohoemi

geen andere plek dan op de grond gelegd zijn de kinderen waarop
vliegen komen zwermen

subenashi chi ni okeba ko ni muragaru hae

een brandende zon, in zijn doodsuur ga ik op zoek naar water voor
mijn kind

enten, ko no imiwa nomizu o sagashi ni yuku

MATSUO Atsuyuki (1904-1983)
--

een libelle landt even op drie lijkjes – broertjes zusjes

tonbō tomarasete mitsu no nakigara ga kyodai

wind, ik steek de brand in mijn kinderen en dan in een sigaret

kaze, kora ni hi o tsukete tabako ippon

voorbij een tempelklok staat een ontdooiende boom er slank
tsurigane yori / shimodoke no ki ga / hossori

ziek in de zon
hi ni yamu

ŌHASHI Ragoku
(1890-1933)

Kalligrafie van deze haiku door Ragoku

géén haiku (?)

lente

een vlinder in haar eentje vloog weg over de Tatarensont.

chōchō ga ippiki dattan kaikyō o watatte itta.

春
てふてふが一匹韃靼海峡を渡って行った。

ANZAI Fuyue, 1929
(1898-1965)

‘éénregelig gedicht’ (*ichigyōshi* 一行詩) of

‘extreem kortgedicht’ (*chōtanshi* 超短詩)

- nadrukkelijk géén haiku

camelia

de achthonderd meter estafette voor vrouwen. bij de derde bocht valt ze neer met een plof.

vallende bloem.

tsubaki // joshi hyaku mētoru rirē. kanojo wa dai-san kōnā de botori to taoreta. // rakka.

椿

女子八百米リレー。彼女は第三コーナーでぼとりと倒れた。

落花。

KITAGAWA Fuyuhiko, 1926
(1900-1990)

Iedereen die zich bezighoudt met haiku mag niet te veel vertrouwen op de 5-7-5-structuur, het seizoenswoord of het snijwoord. Men moet blijven nadenken en vragen stellen.

TARUMI Hiroshi, 2021

俳句に関わる者は、五七五定型、季語・切れ字の効用に凭れかかることなく、考え続けなくてはならない。

樽見 博『自由律俳句と詩人の俳句』

終

penseelvanwind.nl